

Pravda o inflácii: prečo sa Milton Friedman mýlil, nie prvý raz

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Znovu nás začína strašiť inflácia, práve preto si pripomenieme, ako funguje reálny svet.

Obsah

1. Úvod
2. Kvantitatívna teória peňazí
 - Starý trik
 - Miltonove peniaze
 - Keď rovnice zahmlievajú
3. Problémy s priemerami
4. Zverejňujú sa priemery, ale nie rozptyly
5. Inflácia, porovnanie s gravitáciou
6. Inflácia v reálnom svete
7. O čom hovorí rozptyl inflácie
8. Žijeme v netypickej dobe?
9. Zatajená pravidelnosť v zatajených údajoch
 - Nepodstatná vec?
10. Ale v teórii to funguje...
 - Kláštor monetaristov
 - Hadí olej Roberta Solowa
11. Prečo je dôležité chápať infláciu ako diferenciálnu

Úvod

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Keby to však s infláciou bolo také jednoduché.

Ako mnohé závery ekonomickej teórie, aj toto Friedmanovské myslenie vyzerá na prvý pohľad rozumne. Inflácia je všeobecný rast cien. A keďže ceny nevyjadrujú nič iné, len peňažné transakcie, keď je v obehu viac peňazí, znamená to, že ceny musia byť vyššie. Preto inflácia je „vždy a všade monetárny fenomén“.

Je smola, že pri podrobnejšom preskúmaní tohto fenoménu musíme toto myslenie zavrhnúť. Hlavný problém je v tom, že s infláciou narába ako s *rovnomerným* zvýšením cien. Toto je pohodlné pre teóriu, ale empiricky to nie je pravda. V reálnom svete je inflácia veľmi nerovnomerná. Napríklad v určitom čase si všimneme, že cena jablák stúpla o 5 %, ale zároveň cena áut o 50 %, pritom cena oblečenia mohla klesnúť o 20 %.

Ak chceme pochopiť skutočnú podstatu inflácie, nesmieme študovať ekonomicke učebnice, ale si musíme všímať údaje z reálneho sveta. Presne toto urobil začiatkom 90-tych rokov politický ekonóm [Jonathan Nitzan](#) počas svojej práce na PhD. Jej výsledkom bola dizertácia [Inflation As Restructuring \(Inflácia ako reštrukturalizácia\)](#). Nitzan si všimol, že v skutočnom svete sa ceny menia veľmi rozdielne, čo znamená, že vždy na tom niekto získa a niekto stratí. V dôsledku toho inflácia nie je len „monetárny fenomén“, ako prehlásil Milton Friedman. Inflácia *reštrukturalizuje* sociálne usporiadanie.

Práve táto vlastnosť inflácie je v reálnom svete najdôležitejšia, lebo jej pričinením inflácia signalizuje zmenu v mocenskej štruktúre spoločnosti. Podľa očakávania, práve tento jav z reálneho sveta ekonómovia hlavného prúdu ignorujú – do veľkej miery preto, že to nezodpovedá ich úhladnej teórii o inflácii ako „monetárnom fenoméne“. S dôkazom si našťastie

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Začnime u Milтона Friedmana s „[kvantitatívnu teóriu peňazí](#)“, ktorá predpokladá, že infláciu vždy spôsobuje tlačenie nadmerného množstva peňazí.¹ Ako mnohé neoklasické ekonomické teórie, aj táto je zmesou dvoch vecí:

1. Nezmyselných predpokladov o ľudskom správaní.
2. Zúčtovacej rovnice, pomocou ktorej teória dobre vyzerá.

Potenciál tejto zmesi sa zhmotnil v známej Friedmanovej koncepcii „[F-twist](#)“, kde tvrdil, že platnosť predpokladov teórie nie je relevantná. Jediné, na čom záleží, tvrdil Friedman, je to, či teória vytvára presné predikcie. Friedmanova koncepcia F-twist sype nezmyselné predpoklady z rukáva.

Ale je tu aj problém s predikciami. Ako dokážete, že vaša teória je v súlade s dôkazmi z reality? Neoklasickí ekonómovia teda siahli po šikovnom triku: vložili svoju teóriu do rámca *zúčtovacej rovnice*. Keďže rovnica je z definície pravdivá, každé „testovanie“ teórie vychádza v jej prospech.

Starý trik

Skôr, ako sa zahlbíme do Friedmanovej teórie inflácie, pozrime sa na iné prípady, kedy tento trik so zúčtovacou rovnicou zafungoval. Keď neoklasickí ekonómovia testovali svoju teóriu príjmu (teóriu marginálnej produktivity), odvolávali sa na takú [zúčtovaciu rovnicu](#). Skúmali koreláciu dvoch súvisiacich foriem príjmu (spravidla [tržby a mzdy](#)) a potom jednu z týchto foriem príjmu nazvali „produktivitou“. Keďže vždy [našli koreláciu](#), ich teória tým vždy bola „potvrdená“. Proste švindel!

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Miltonove peniaze

Vráťme sa k teórii inflácie Milтона Friedmana. Ako správny neoklasický ekonóm, Friedman zakotvil svoju teóriu do zúčtovacej rovnice – vzťahu medzi množstvom peňazí M a priemernou hladinou cien P :

$$MV = PT$$

V tejto rovnici V je „rýchlosť obehu peňazí“ – frekvencia, s akou peniaze prechádzajú z jednej ruky do druhej. A T je index „reálnej hodnoty“ všetkých transakcií. Táto zúčtovacia funkcia má jednu peknú vlastnosť – je z definície pravdivá. Takže ak svoju teóriu inflácie opriete o túto rovnicu, vaše „predikcie“ budú vždy pravdivé. Viacerí kritici poukázali na problém, že táto rovnica nám nehovorí vôbec nič o príčinných vzťahoch. Môže to byť tak, že tlačenie nadmerného množstva peňazí spôsobí rast cien. Ale môže to byť aj tak, že kvôli zvýšeným cenám si ľudia požičiavajú (a teda „vytvárajú“) viac peňazí.

Keď rovnice zahmlievajú

S našou zúčtovacou rovnicou je aj menej zjavný problém, a to v tom, že môže viac zahmlievať ako osvetliť. Rovnica pracuje s *priemernou* hladinou cien, P . Ekonómovia potom považujú tento priemer za vhodnú mieru na popísanie pohybu cien. Ale toto nemusí byť pravda. Ukážeme si, kedy to prestáva fungovať. Uvažujme o hypotetickej spoločnosti, kde sa predávajú dve

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

$$P_1 = \frac{\$1 \text{ (cena jablák)} + \$1 \text{ (cena pomarančov)}}{2}$$

$$= \$1 \text{ (priemer)}$$

Predpokladajme, že o niekoľko mesiacov cena jablák *stúpne* o 50 % a zároveň cena pomarančov *klesne* o 50 %. Táto zmena predstavuje dramatickú reštrukturalizáciu systému cien – zmes hyper-inflácie a hyper-deflácie. No táto nestabilita sa na našom cenovom indexe vôbec neprejaví. Priemerná úroveň cien ostáva nezmenená:

$$P_2 = \frac{\$1.50 \text{ (jablká)} + \$0.50 \text{ (pomaranče)}}{2}$$

$$= \$1 \text{ (priemer)}$$

To, že *priemerná* cena sa nezmenila, neznamená, že *jednotlivé* ceny sú stabilné. Ak sú zmeny cien divergentné, konštrukcia „priemernej hladiny cien“ nám neposkytuje žiadnu informáciu, a možno je celkom zmätočná.

Problémy s priemerami

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

dostatok informácií. Je to preto, že priemery *vyjadrujú* akúsi strednú tendenciu, čo však

neznamená, že takáto tendencia skutočne *existuje*. (Pozn. prekl.: V tomto kontexte tendencia znamená, že údaje sa zhlukujú blízko strednej hodnoty – priemeru.)

Uvediem príklad. Predstavme si, že dvaja ľudia majú priemernú hodnotu majetku 100 miliárd \$. Vyjadruje to skutočnú strednú tendenciu? Snáď ... ak sme mali na mysli Warrena Buffeta (čistý majetok 104 miliárd \$) a Mukesha Ambaniho (čistý majetok 96 miliárd \$). Oba sú približne rovnakí boháči. Ale čo ak tými dvomi ľuďmi sú Jeff Bezos (čistý majetok 200 miliárd \$) a ja (nula)? V tomto prípade priemer viac zahmlieva ako informuje.

Vedci, samozrejme, majú tento problém na zreteli. A práve preto sa učia vždy spolu s priemerom uvádzať aj hodnotu *rozptylu*. Tým sa dopĺňa informácia o tom, čo skutočne priemer znamená. Na toto je vhodné akékoľvek vyjadrenie rozptylu, no najčastejšie sa používa štandardná odchýlka, ktorá je mierou priemernej odchýlky od strednej hodnoty.³ Keď sa vrátim k príkladu o boháčoch, uvedenie štandardnej odchýlky hodnoty majetku nám prezradí, kedy priemer naozaj vyjadruje strednú tendenciu, a kedy nie.

Napríklad Warren Buffet a Mukesh Ambani majú priemerný čistý majetok 100 miliárd \$, so štandardnou odchýlkou čistého majetku 5,7 miliardy \$. Fakt, že tento rozptyl je malý (asi 0,06 priemeru), znamená, že ide o skutočnú strednú tendenciu. Naproti tomu Jeff Bezos a ja máme priemerný čistý majetok 100 miliárd \$, pričom štandardná odchýlka je 141 miliárd \$. Tento enormný rozptyl (1,4-násobok priemeru) znamená, že v údajoch chýba stredná tendencia. Priemer teda nemá informatívnu hodnotu.

Zverejňujú sa priemery, ale nie rozptyly

Koncepty, že namiesto priemeru sa uvádza aj miera rozptylu, je jedným z základných princípov...

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

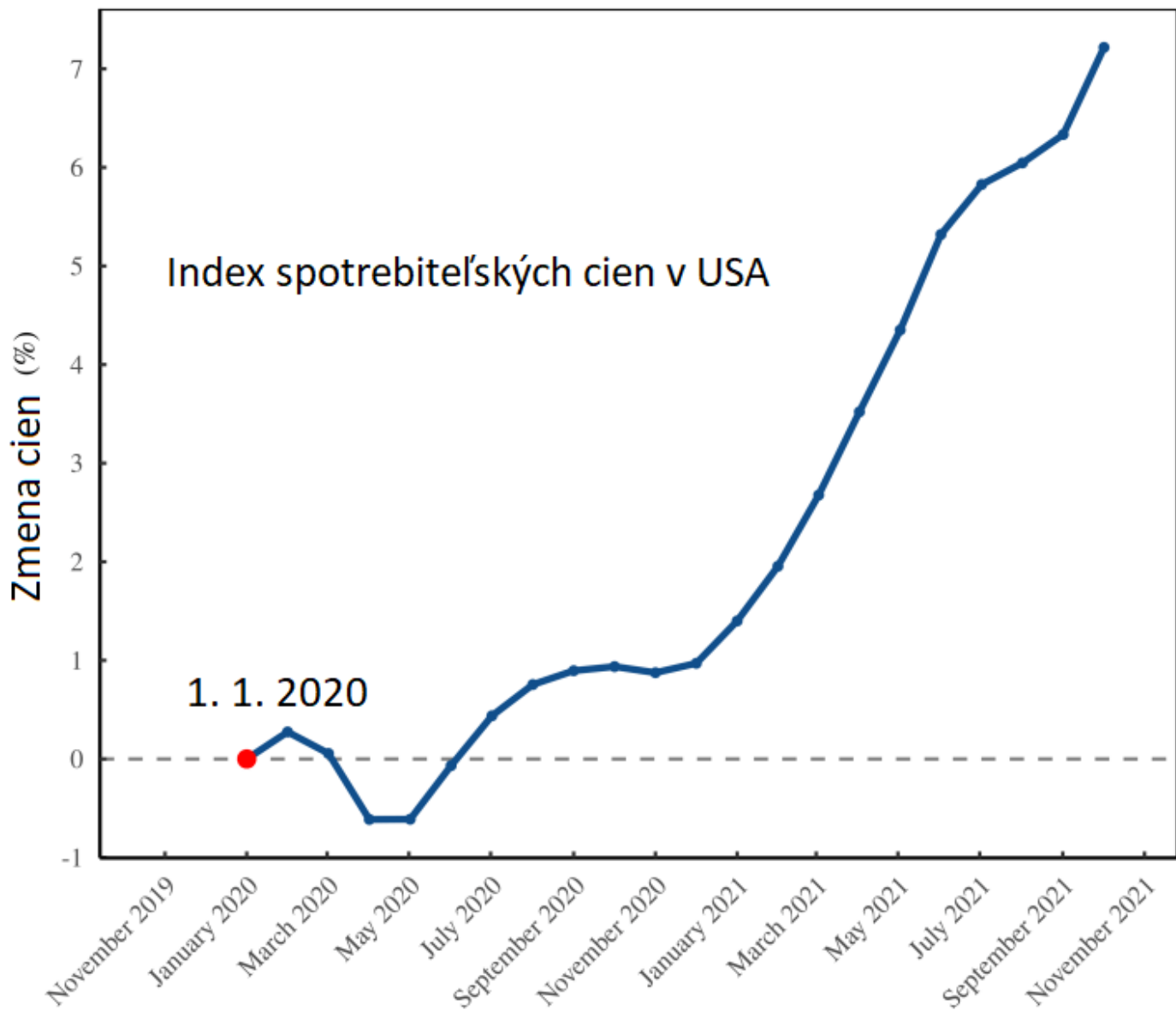
sa rozptyl, ktorý hovoria „osobný rozptyl“... to je ten súbor komponent, ktorým sú všetky údaje v pr...

času. Napríklad [index spotrebiteľských cien](#) sleduje kôš komodít, ktoré spotrebiteľia typicky nakupujú. Naproti tomu [index veľkoobchodných cien](#) sleduje kôš komodít, ktoré sa nakupujú vo veľkom. Existuje veľa rôznych košov, ale tu sa sústredím na index spotrebiteľských cien (CPI – Consumer Price Index).

Ekonomovia najskôr vyberú kôš komodít a potom sledujú priemernú cenu tohto koša. Ak ste niekedy čítali aj metodické podrobnosti, mohli ste si všimnúť, že ekonomovia používajú [rôzne vzorce](#), ktorými pri výpočte priemerných cien niektorým komoditám dávajú vyššie váhy, ako ostatným. Tá matematika je pôsobivá, ale nič to nemení na tom, že výsledok je druhom „priemeru“. A teraz pozor – ekonomovia o tomto výsledku nehovoria ako o priemere. Pre nich to je [index cien](#). Pomocou tohto indexu cien potom ekonomovia posudzujú rýchlosť inflácie tak, že sledujú, ako rýchlo sa index mení v čase. Ako príklad je na obrázku [1](#) graf percentuálnej zmeny indexu spotrebiteľských cien v USA od 1. januára 2020. Za toto obdobie index vzrástol o 7 %.
Inflácia!

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 1: Typické vykazovanie inflácie.

Uvádzam tu graf vývoja indexu spotrebitel'ských cien v USA od 1. januára 2020.

[\[Zdroje a metodika\]](#)

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

narobilo vrásky finančným stratégom vo FED aj Bidenovi v Bielom dome.

Keď máme pred očami graf na obrázku [1](#), takýto komentár vyzerá ako primeraný. A predsa tu chýba veľmi dôležitá informácia. V grafe som znázornil vývoj *priemeru* cien. Ale vôbec nič som nepovedal o *rozptyle* týchto cenových zmien. Čitateľ je ponechaný sám na seba, aby si urobil obraz o tom, ako rôzne sa pohybujú ceny rôznych komodít. Pri takomto nedostatku informácií si väčšina ľudí vytvorí predstavu, že pohyb priemernej ceny vyjadruje pohyb väčšiny individuálnych cien. Inými slovami, urobia si názor, že inflácia je *rovnomerná*. A môže sa stať, že majú pravdu.

Inflácia, porovnanie s gravitáciou

Je možné, že ekonómovia majú nejaký dôvod, aby mieru rozptylu v zmenách cien neuvádzali. Možno je tento rozptyl taký malý, že nemá význam ho zverejňovať. V takomto prípade by inflácia mala podobné vlastnosti ako gravitácia Zeme – bola by očividne rovnomerná.

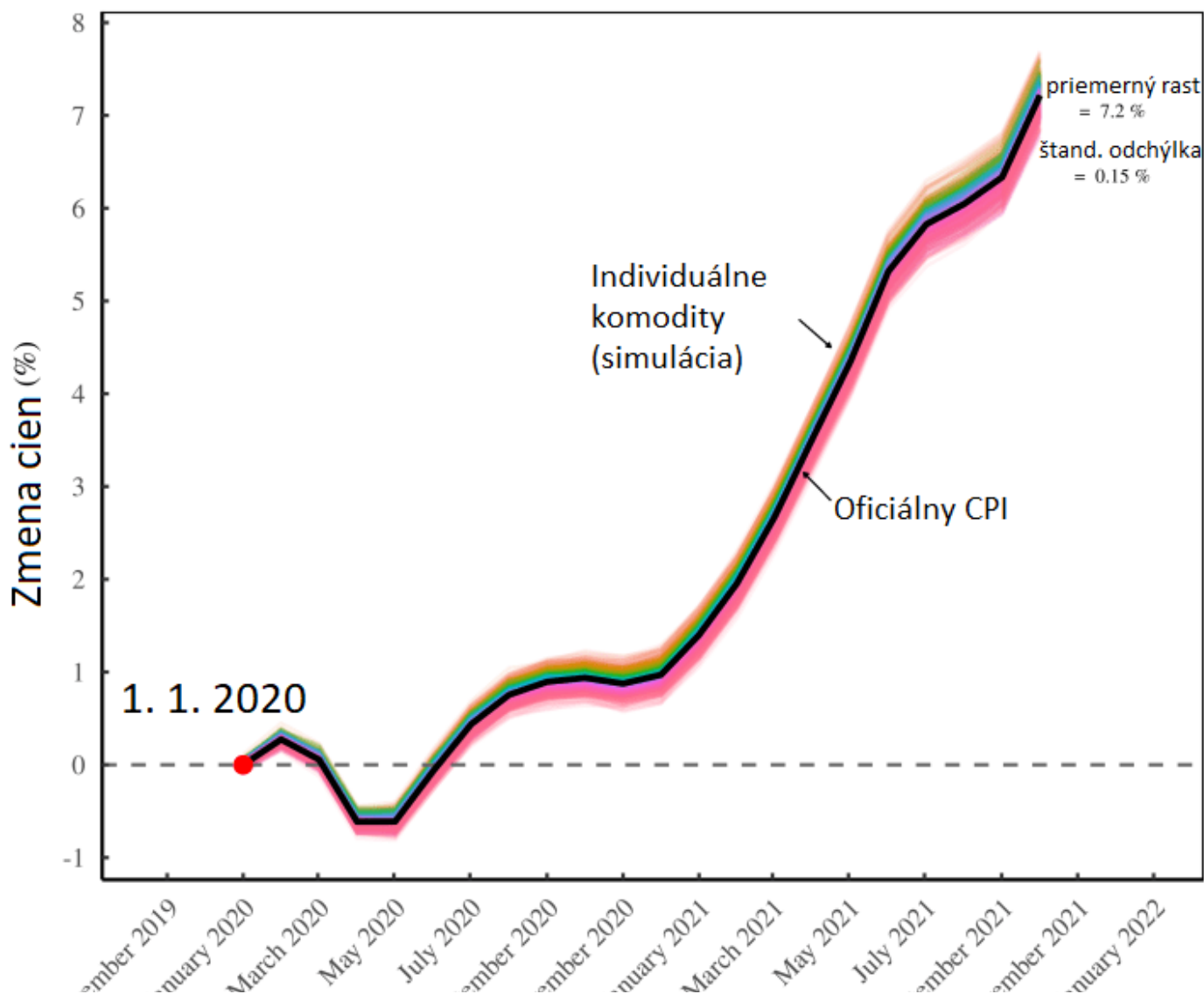
Na strednej škole na fyzike som robil stovky výpočtov na pohyb projektilu. Pri každej úlohe sme predpokladali, že gravitačné zrýchlenie je konštantné s hodnotou $9,81 \text{ m/s}^2$. Nejasne si spomínam, že nám učiteľ povedal, že táto hodnota sa podľa geografickej polohy mierne odlišuje. Ale nikdy sme tieto odchýlky pri výpočtoch nebrali do úvahy. Ani v učebniciach o tom nebola zmienka. Vari učitelia fyziky predo mnou niečo skrývali?

Aby som túto možnosť preskúmal, vyhľadal som si na stránke [Medzinárodného gravimetrického výboru](#) (nádherný názov, no nie?) [údaje](#) o variabilite gravitácie Zeme. Ako to už vo vede býva, je mnoho spôsobov, ako zistiť rozdiely v gravitácii Zeme (rozdiely v hodnote gravitačného zrýchlenia na rôznych miestach povrchu Zeme). Ale na účely stredoškolskej fyziky tieto rozdiely nie sú podstatné. Akokoľvek podrobne to skúmame, rozptyl hodnôt gravitačného zrýchlenia je

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Možno kvôli tomu ekonómovia nezverejňujú rozptyl cenových zmien, lebo podobne ako rozptyl v gravitácii, je tento rozptyl bezvýznamne malý. Aby sme posúdili túto možnosť, vrátime sa ku grafu indexu spotrebiteľských cien v USA – k priemernej úrovni cien. Predpokladajme, že popri tomto indexe cien, by sme do grafu vyniesli pohyb ceny *každej* komodity v koši CPI. Ak by inflácia bola prevažne rovnomerná, výsledný graf by vyzeral podobne ako na obrázku [2](#).



Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

zobrazujú, ako by by vyzerali zmeny cien jednotlivých komodít, keby inflácia bola takmer

rovnomerná.

[\[Zdroje a metodika\]](#)

Farebné čiary na obrázku [2](#) zobrazujú zmeny indexu cien jednotlivých komodít. Mal by som zdôrazniť, že údaje na tomto druhom obrázku sú *simulované* (nie skutočné). Skutočné údaje (ktoré si zakrátko ukážeme) vyzerajú úplne inak. Zmyslom tejto simulácie je ukázať vám, ako by to vyzeralo, keby inflácia bola prevažne rovnomerná.

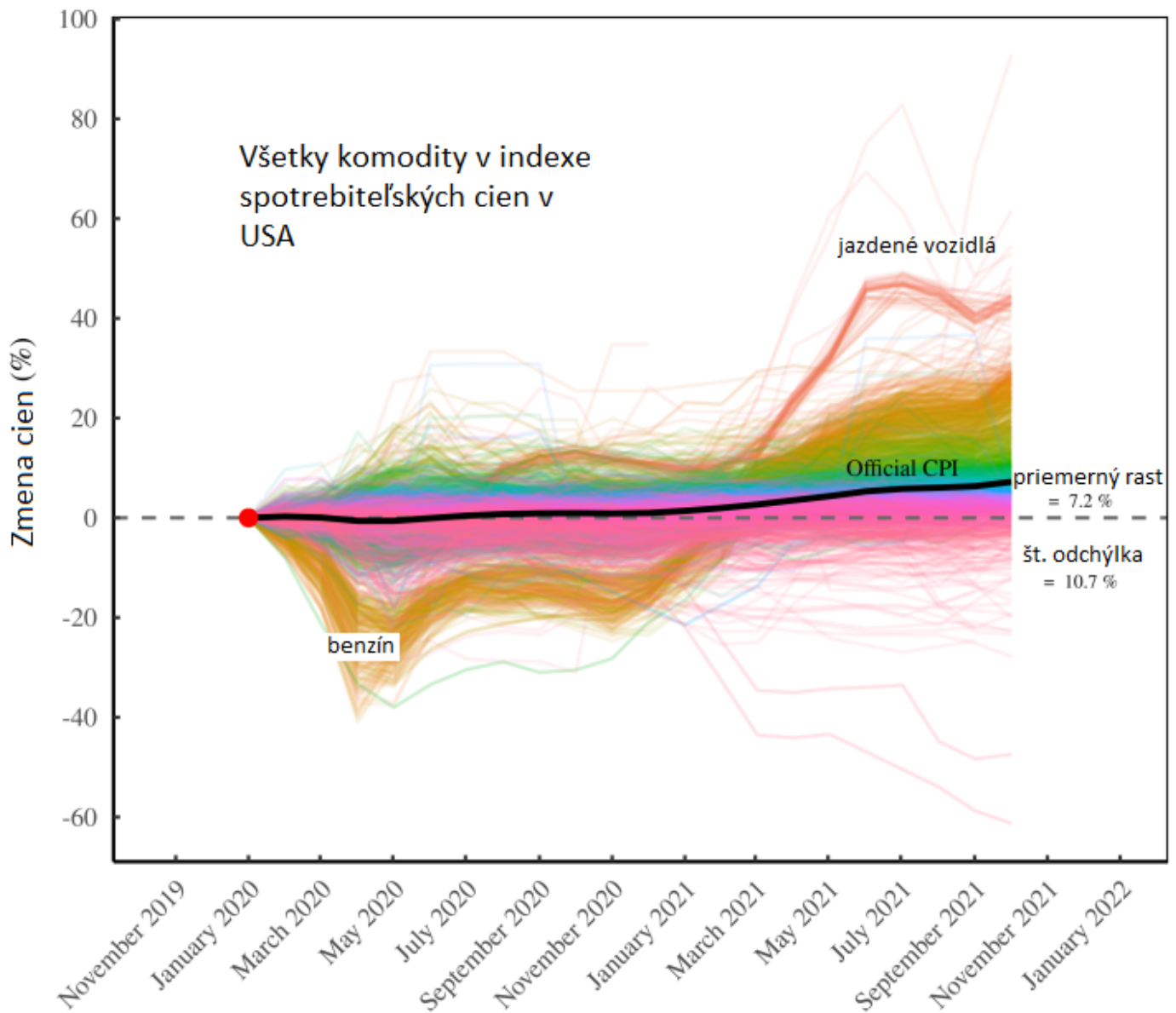
Počas zobrazeného obdobia vzrástol oficiálny index spotrebiteľských cien o 7,2 %. V predchádzajúcej simulácii bola vo všetkých komoditách inflácia taká rovnomerná, že štandardná odchýlka zmien v cenách bola 0,15 %. Pri hodnote 2 % priemeru je tento rozptyl taký malý, že ho môžeme zanedbať. Toto by ekonómovia mohli urobiť, keby vedeli, že inflácia v rôznych komoditách sa líši len tak málo, že to prakticky nestojí za reč.

Inflácia v reálnom svete

Takže vieme, ako by inflácia vyzerala, keby bola prevažne rovnomerná. Ale pozrime sa na to, ako skutočne vyzerá v reálnom svete. Je podstatne iná. Na obrázku [3](#) je znázornená zmena ceny každej komodity, ktorá je zahrnutá do indexu spotrebiteľských cien. Namiesto očakávaného úzkeho rozpätia okolo priemernej úrovne cien (oficiálnej hodnoty CPI), komodity si v reálnom svete žijú vlastným životom. Ich ceny sa menia všetkými možnými smermi – veľmi často celkom bez očividnej súvislosti so zmenami priemernej ceny.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 3: Cenové zmeny v reálnom svete.

Čierna čiara znázorňuje hodnotu indexu spotrebiteľských cien v USA od 1. januára 2020. Farebné čiary zobrazujú indexované ceny jednotlivých komodít, ktoré sú zahrnuté do CPI.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

tvrdenie uveriteľné.

Pri podrobnom pohľade na vývoj všetkých cien je však očividné, že inflácia je poriadny zmätok. Čísla hovoria úplne jasne. Od 1. januára 2020 index spotrebiteľských cien vzrástol o 7,3 %. Tá hodnota sa zdala významná..., kým sme riadne nezmerali rozptyl. Za to isté obdobie štandardná odchýlka zmien v cenách bola 10,7 %. Rozptyl v zmenách cien bol teda *1,5-krát* väčší ako priemer zmien v cenách.⁵

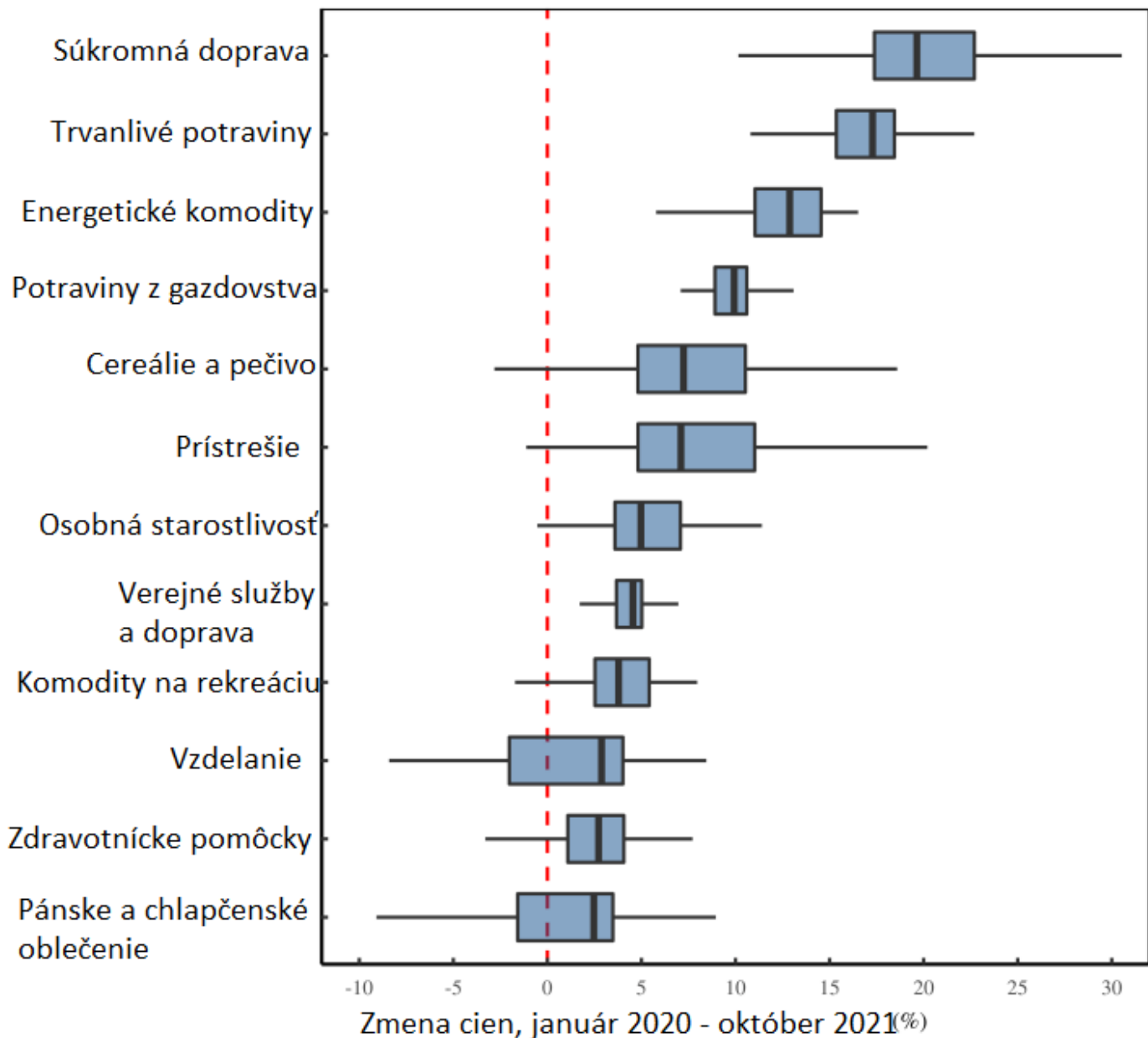
Aby sme tento rozptyl lepšie pochopili, vráťme sa k príkladu o boháčoch. Jeff Bezos a ja máme priemerný čistý majetok 100 miliárd \$. Ale táto hodnota nevyjadruje skutočnú strednú tendenciu. Jeff Bezos má majetok 200 miliárd \$. Môj majetok je nulový. Videli sme, že keď sme odmerali štandardnú odchýlku nášho majetku, dostali sme 141 miliárd \$ a priemer sme teda vyhlásili za nič nehovoriaci. Rozptyl nášho majetku bol približne 1,4-krát väčší ako priemer. Iste si všimnete, že tento koeficient 1,4 je v skutočnosti ešte *menší* ako koeficient 1,5 pri rozptyle zmeny v cenách. Takže ak sme predtým dospeli k záveru, že vyjadrovať môj majetok a majetok Jeffa Bezosa priemerom nemá význam, mali by sme pochopiť, že ani meranie zmien v cenách ako ich priemer nemá žiadny význam. Obidva priemery viac zahmlievajú ako informujú.

O čom hovorí rozptyl inflácie

Skutočná podstata inflácie, tá, o ktorej sa nikde nedočítate, spočíva vo veľmi rozdielnych tempách zmien v cenách medzi jednotlivými komoditami. Obrázok [4](#) znázorňuje, ako sa vyvíjala inflácia v 12 väčších skupinách komodít, ktoré sa započítavajú do indexu spotrebiteľských cien v USA.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 4: Zmena v cenách v USA podľa skupiny komodít.

Tieto krabicové grafy znázorňujú rozsah zmien v cenách za obdobie od januára 2020 do októbra 2021, podľa 12 väčších skupín komodít zaradených do CPI v USA. Pripojím stručné

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

komodity z koša indexu spotrebiteľských cien v USA (v každej geografickej lokalite) od januára

2020 do októbra 2021. Potom som tieto komodity zoradil do väčších skupín (podľa klasifikácie štatistického úradu). Napokon som rozptyly cenových zmien v každej skupine komodít vyniesol do krabicových grafov.

Príbeh, ktorý nám o inflácii prezrádza takáto podrobná analýza, sa veľmi líši od toho, ktorý podáva len údaj o priemernej zmene cien. Vidíme, že v rôznych skupinách komodít je inflácia veľmi rozdielna. V niektorých skupinách, napríklad „mužské odevy“ sa inflácia prejavovala len málo (ak vôbec). Iné skupiny, napríklad „súkromná doprava“, zažili mohutné zvýšenie cien. Obrázok 4 znázorňuje aj to, že inflácia je rozdielna aj *vnútri* jednotlivých skupín komodít. Inflácia sa veľmi často vyskytuje zároveň s defláciou – tento fakt dokumentujú tie krabicové grafy, ktoré pretínajú čiarkovanú červenú čiaru, tá reprezentuje nulu.

Teda skutočná povaha inflácie, o ktorej sa väčšinou nehovorí, je taká, že zmeny cien sú veľmi nerovnomerné. V skutočnosti sú zmeny natoľko nerovnomerné, že stráca význam orientovať sa podľa priemernej zmeny. Prečo sa teda rozptyl zmien v cenách nezverejňuje? Snáď by sme mohli médiám prepáčiť, že nezverejňujú grafy ako na obrázkoch 3 a 4. Tieto grafy sú očividne náročnejšie na interpretáciu, než jednoduché uvedenie hodnoty percentuálnej zmeny indexu cien. Ekonomom však takúto úľavu neposkytneme. Každý vyštudovaný ekonóm musí byť schopný interpretovať zistenia takéhoto typu. A napriek tomu, ani v odbornej literatúre, asi nenájdeme podrobné analýzy inflácie. Prečo?

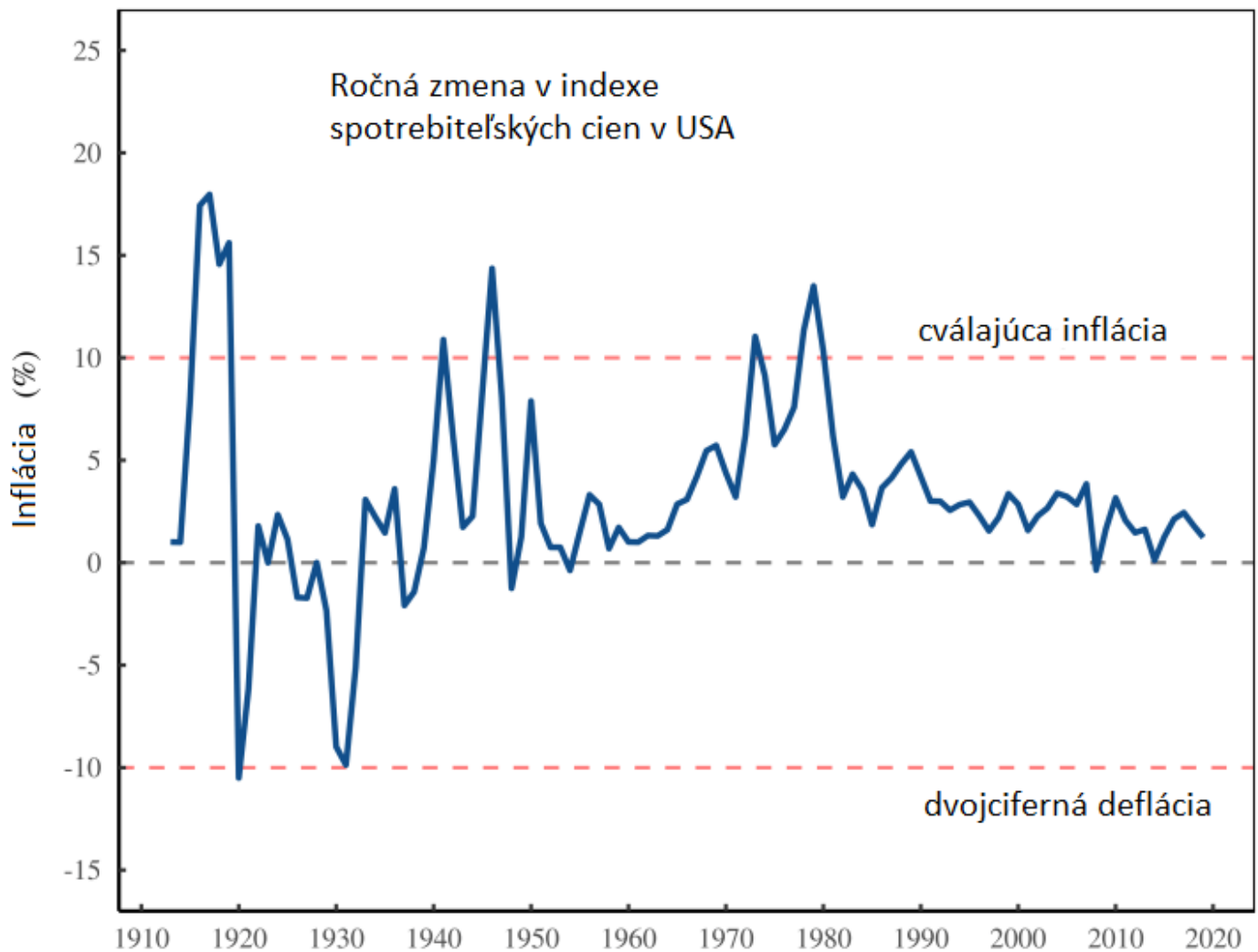
Žijeme v netypickej dobe?

Skôr, než ekonómov nadobro zatratíme za nezverejňovanie rozptylu v zmenách cien, doprajme im ešte jeden pokus o obhajobu. Možno je inflácia *za normálnych okolností* rovnomerná, ale

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

nad touto hranicou sa hovorí o „cválajúcej“ inflácii.



Obrázok 5: Historický vývoj inflácie v USA.

Modrá čiara znázorňuje medziročné tempo v zmenách indexu spotrebiteľských cien v USA. Prerušované červené čiary znázorňujú hranicu dvojciferej inflácie.

[Zdroje a metodika]

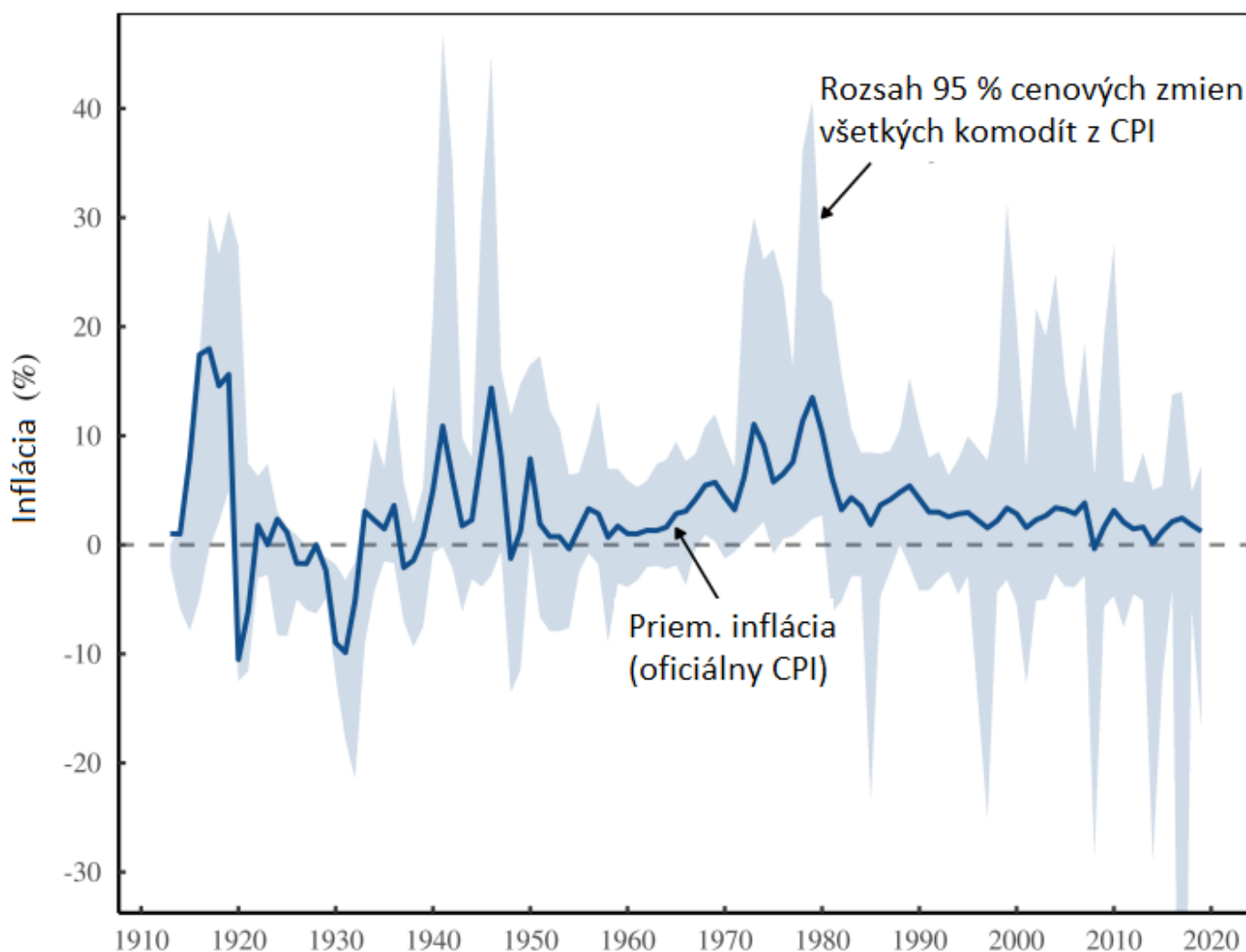
O vplyvoch v cenách, ktoré sú znázornené na obrázku 5, by som mohol napísať celú knihu. No

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

systema cien v inej, usporiadanej, spravidla by sme mali zistiť, že cenové zmeny sa

rovnomerné. Aby sme si to overili, pozrime sa na dlhodobý vývoj rozptylu v zmenách cien v USA. Tieto údaje sú znázornené na obrázku 6. Je v ňom znovu zakreslené priemerné tempo inflácie (hrubšia modrá čiara). Ale pridal som veľmi potrebnú informáciu – rozpätie cenových zmien vo *všetkých* komoditách CPI. To je svetlomodrá plocha, ktorá znázorňuje rozsah 95 % zmien od medziročného priemeru cenových zmien všetkých komodít (vo všetkých geografických lokalitách), ktoré sú zahrnuté do CPI. Tento rozsah zmien v cenách je... priveľký.



Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

geografických lokalitách), ktoré sú zahrnuté do CPI.

[\[Zdroje a metodika\]](#)

Z grafu na obrázku [6](#) vyplýva, že naša súčasná situácia nie je vôbec neobvyklá. Odkedy sa začali sledovať údaje CPI, od roku 1913, bola priemerná inflácia v USA 2,8 %. Ale za to isté obdobie štandardná odchýlka medziročných zmien v cenách bola 5,2 %. Takže rozptyl inflácie bol historicky *1,8-krát* väčší ako priemer inflácie. Len pripomeniem, že rozptyl medzi majetkom Jeffa Bezosa a mojím bol len 1,4-krát väčší ako priemerný majetok. Upínanie sa na priemerné tempo inflácie v USA má teda ešte menší význam ako uvádzať priemerný majetok medzi mnou a Jeffom Bezosom. Keď to zhrnieme, údaje hovoria jasne: z historického pohľadu je normálne, že rozptyl v tempe inflácie prevyšuje priemernú zmenu v cenách. Prečo sa teda tento rozptyl nezverejňuje?

Zatajená pravidelnosť v zatajených údajoch

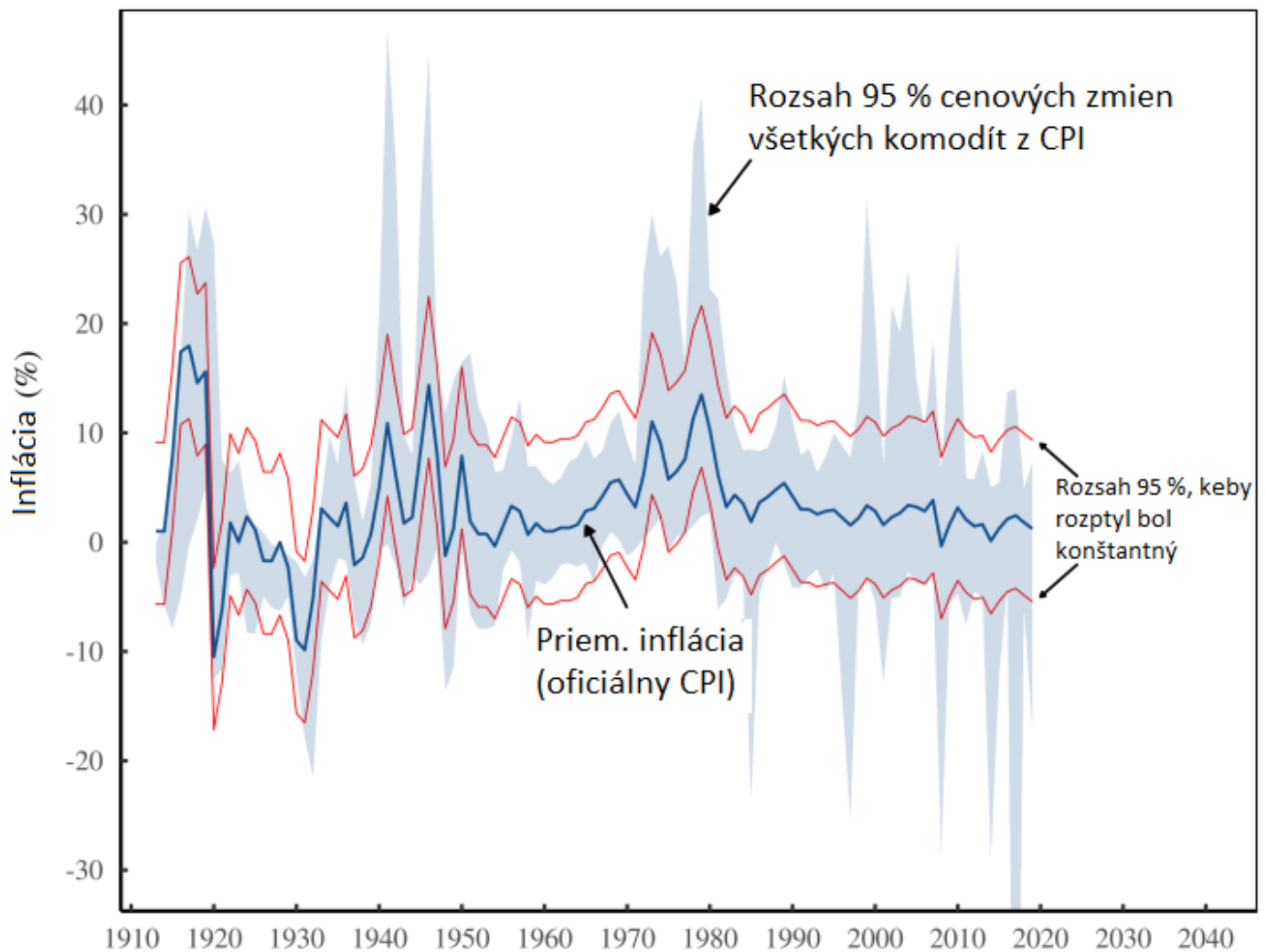
Skôr ako zavoláme vedeckú políciu, dajme ešte ekonómom poslednú šancu na obhajobu. Už vieme o tom, že nezverejňovanie rozptylu v zmenách cien je neopodstatnené. Ale čo keď existuje dôvod, kvôli ktorému nám to nemusí robiť ťažkú hlavu.

Jediným takým dôvodom, ktorý ma napadá, je to, že rozptyl v zmenách cien je síce veľký, ale inak v čase *konštantný*. Keby tento rozptyl v zmenách cien bol konštantný v čase, snád' by sme ho mohli ignorovať a nemusel by sa uvádzať každý rok popri priemernej zmene cien.

Pri posudzovaní tejto možnosti si skúsme predstaviť hypotetické USA, v ktorých je rozptyl v zmenách cien konštantný. V tomto prípade by medziročná zmena v cenách bola rozdielna pre

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 7: Je rozptyl v zmenách cien konštantný v čase?

Do tohto grafu s modrou čiarou vynesieme vytieňovanú plochu (z obrázku 6), ktorá vyjadruje trendy z pohybu cien v USA v reálnom svete. Porovnajme to s červenými čiarami z hypotetických USA, kde by tento rozptyl bol v čase konštantný.

[\[Zdroje a metodika\]](#)

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

menší ako historický priemer, (zhrázomery na obrázku 1 tam, kde modrá tienovaná plocha leži

vnútri červených čiar). Také to bolo v búrlivých 20-tych rokoch minulého storočia a znovu počas ekonomického boomu v 60-tych rokoch.

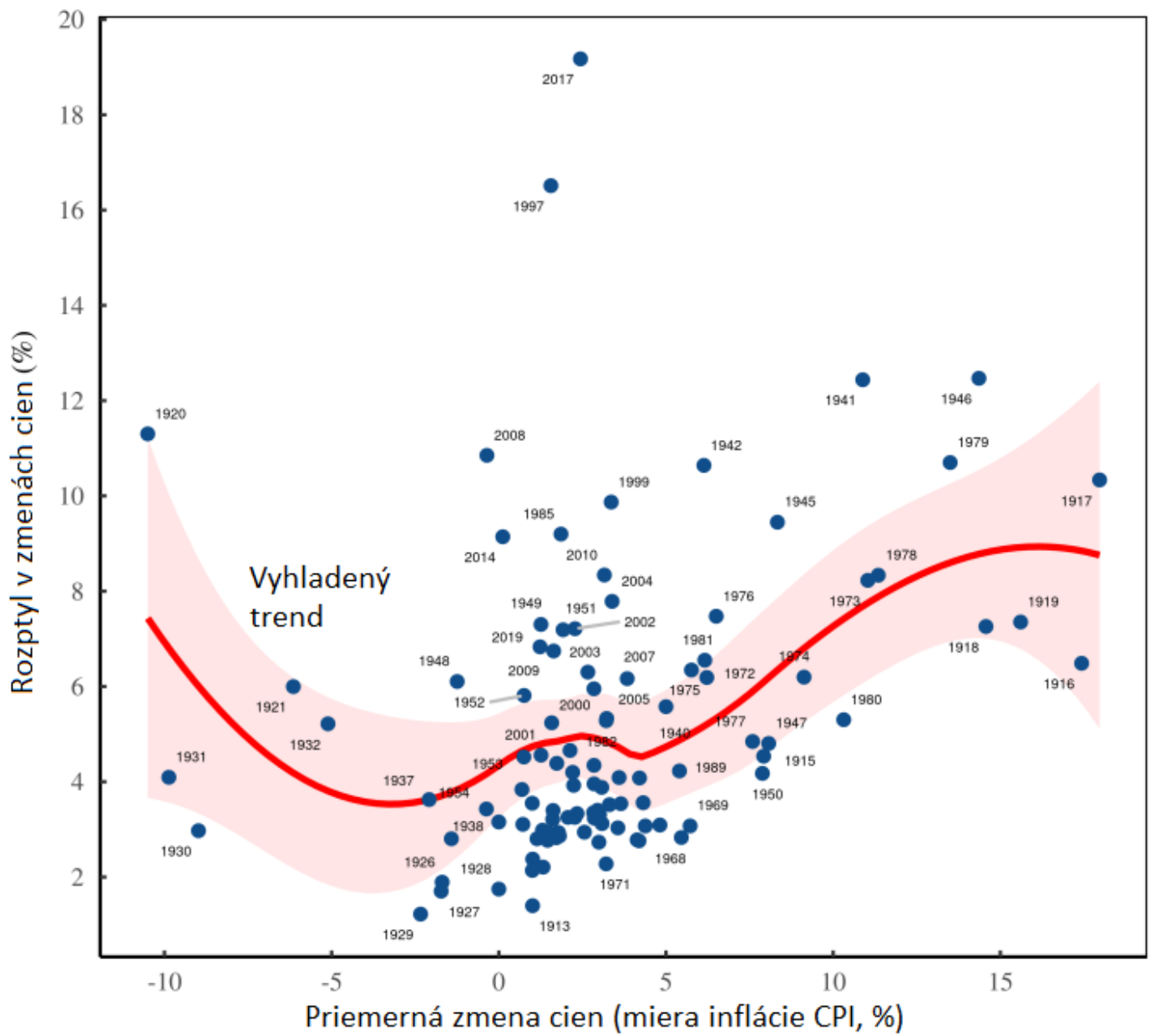
Vzhľadom na všetky tieto zistenia to vyzerá, že máme problém. Rozptyl v cenových zmenách je značný, ale nikto o tom nepíše. Ba čo viac, aj rozptyl v zmenách cien *sa mení* v priebehu času. Takže naozaj máme zatajenú pravidelnosť v zatajených údajoch. Toto nie je dobré. To znamená, že ekonómovia doteraz ignorovali dôležitý aspekt inflácie.

Ale to nie je všetko, veci sú ešte horšie.

Keby si ekonómovia dali prácu a podrobnejšie si všímali rozptyl v zmenách cien, boli by objavili zaujímavú koreláciu. Rozptyl v zmenách cien stúpa a klesá súčasne s priemerným tempom inflácie. Tento trend je znázornený na obrázku [8](#). Na horizontálnej osi som zobrazil medziročnú zmenu indexu spotrebiteľských cien – mieru inflácie. Na vertikálnej osi som zobrazil *rozptyl* v medziročnej zmene cien všetkých komodít CPI, vyjadrený ako štandardná odchýlka. Červená čiara zobrazuje vyhladený trend a vidíme, že má tvar písmena U. Z údajov vyplýva, že čím rýchlejšie sa priemerné ceny menili, tým sa inflácia stávala *nerovnomernejšou*.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 8: Čím rýchlejšie sa priemerné ceny menili, tým sa inflácia stávala nerovnomernejšou.

Na horizontálnej osi je znázornená medziročná zmena indexu spotrebiteľských cien v USA. Na

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Nepodstatná vec?

V 19-tom storočí prehlásil politický ekonóm John Stuart Mill svoj slávny výrok o tom, že peniaze sú nepodstatné:

V ekonomickom fungovaní spoločnosti skrátka ťažko nájsť niečo, čo by bolo menej dôležité, ako peniaze. ([John Stuart Mill, 1871](#))

Hoci som na tento výrok vždy pozeral ako na hlúposť, nie je také ťažké predstaviť si svet, v ktorom tento výrok platí. Predstavme si svet, v ktorom je inflácia absolútne rovnomerná. Všetky ceny (vrátane miezd) stúpajú aj klesajú spoločne. V takomto svete Millov výrok platí: zmeny v cenách nemajú praktický význam. Napríklad dnes majú jablká cenu 1 €. Zajtra stúpne na 2 €. Ale pretože rovnako stúpne cena všetkého (vrátane vášho príjmu), relatívne sa nič nezmení. Inflácia je tu „bezvýznamná vec“. Nanešťastie (pre Millov výrok) skutočný svet funguje inak. V reálnom svete inflácia nikdy nie je rovnomerná – vždy je diferenciálna. A tým sa stáva veľmi významnou. Inflácia reštrukturalizuje sociálne usporiadanie, vytvára víťazov a porazených. A presne o tejto reštrukturalizácii hovoril Jonathan Nitzan, že je to najdôležitejší aspekt inflácie. Napriek tomu práve tento jav ekonómovia úplne ignorujú.

Ale v teórii to funguje...

Z nejakého dôvodu ekonómovia nedodržia vedeckú zásadu, že „spolu s uvádzaním prímeru vždy musíš uviesť aj mieru rozptylu“.

Je to zanedbanie vzdelania?

Náhoda?

Alebo je to úmysel?

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Keď to parafrázujeme v kontexte inflácie:

Zmeny cien sú v *praxi* veľmi nerovnomerné. Ale sú nerovnomerné aj v *teórii*?

Odpoveď je jednoznačne záporná. V ekonomickej teórii sa inflácia vždy považuje za rovnomernú. Ale prečo teda ekonómovia pracujú s predpokladom, ktorý je taký vzdialený od reality? To vám hneď prezradím. Tá fráza z vtipu, („funguje to v teórii?“) je lakmusovým papierikom prítomnosti *ideológie*. Je to test, či niekto nepovyšuje idey nad dôkazy (názory nad fakty). Čím viac toto niekto robí, tým menej je jeho práca vedou a tým viac je to formulovanie ideológie. Použite tento lakmusový papierik na mainstreamovú ekonomiu a zistíte, že je to zvláštna forma sekulárneho náboženstva, ktorá sa tvári ako veda.

Kláštor monetaristov

Príkladom takého náboženstva je [monetarizmus](#) – ekonomická škola, ktorú popularizoval Milton Friedman. Podľa monetaristov najviac sociálnych škôd spôsobuje vláda, ktorá tlačí/míňa príliš veľa peňazí. Nie je prekvapením, že podľa monetaristov majú tieto problémy jednoduché riešenie: vláda musí hospodáriť úsporne.

Vráťme sa k inflácii. Keď sa ceny začnú dvíhať, väčšina monetaristov bude pohotovo volať, aby si vláda utiahla opasok. Ich logika funguje takto:

1. Inflácia súvisí so zásobou peňazí a vyjadruje to rovnica

$$MV = PT,$$

kde M je množstvo peňazí, V je rýchlosť kolobehu peňazí, P je priemerná úroveň cien a T je počet transakcií za jednotku času.

2. Vláda riadi množstvo peňazí v obehu.
3. Vláda musí mať nižšie výdavky

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

niečo) o inflácii v reálnom svete. Monetaristi sa s problémom inflácie vysporiadali riešením, ktoré

„funguje v teórii“. Predpokladajú, že inflácia je rovnomerná. Vyzývajú k ťahovaniu opaskov. A znovu dokola.

Hadí olej Roberta Solowa

Hoci monetarizmus je od konca 20. storočia doteraz populárny, vždy to bola kontroverzná odnož neoklasickej ekonómie. Mnoho „umiernených“ ekonómov považovalo monetarizmus za šarlatánstvo. Slávnym spôsobom si do Milтона Fridmana kopol Robert Solow. Ten si [zavtipkoval](#): „Za všetkým, čo sa pohne, vidí Milton zásobu peňazí. Keď mám byť úprimný, ja všade vidím sex, ale nedávam to na papier.“

Na druhej strane, monetaristi vyčítali Robertovi Solowovi a jeho kolegom makroekonomom, že predávajú svoju vlastnú značku hadieho oleja. Napríklad, vo svojej slávnej práci o ekonomickom raste má Solow hneď v úvode takúto perličku:

Existuje len jedna komodita, ekonomický výstup ako celok... Preto môžeme jednoznačne hovoriť o reálnom príjme spoločnosti. ([Robert Solow, 1956](#))

Tento predpoklad „jedinej komodity“ zožal medzi kritikmi veľa negatívnych reakcií. A zaslúžil si to. Ku cti Solowovi však slúži to, že svojou úvahou upozornil na jeden zaujímavý jav. Ak by mal byť „reálny príjem“ jednoznačný, musela by spoločnosť fungovať tak, ako keby produkovala len jednu komoditu.

Solow naráža (aj keď to neuviedol výslovne) na jeden závažný makroekonomický problém. Ten pramení z princípu, že peňažnú hodnotu produkcie Y môžeme vyjadriť pomocou dvoch zložiek – „reálnej produkcie“ Q a nominálnej úrovne cien P :

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

zmeny všetkých cien.

Reálny svet však pred Solowa a jeho kolegov makroekonómov stavia problém, lebo žiadny z ich predpokladov v reálnom svete neplatí. V skutočnosti existujúce spoločnosti vytvárajú mnoho komodít a ich ceny sa menia nerovnomerne. A to je problém. Znamená to, že kvantita produkcie, QQ , je beznádejne nejednoznačná. (Podrobnú diskusiu na túto tému nájdete v [tejto práci](#).) Makroekonómovia, podobne ako monetaristi, vyriešili problém tak, aby „fungoval v teórii“. Jednoducho *zadefinovali* infláciu ako rovnomernú zmenu cien a potom predpokladali, že „reálny príjem“ je jednoznačný. [Prokrústos](#) by sa za nich nehanbil.

Prečo je dôležité chápať infláciu ako diferenciálnu

Verím, že už chápete, že zmeny cien sa medzi jednotlivými komoditami veľmi líšia. Možno vám však nie je jasné, prečo je to dôležité. Predovšetkým to znamená, že inflácia nie je „len monetárny“ fenomén. Inflácia *redistribuuje* príjmy.

Jonathan Nitzan publikoval svoju doktorskú prácu o inflácii v 90-tych rokoch. Odvtedy (spolu so Shimshonom Bichlerom) vykonal výskum distribučných efektov inflácie, ktorý čitateľovi otvára oči. Nitzan a Bichler napríklad objavili, že z inflácie systematicky profitujú veľké podniky. Obrázok [9](#) ilustruje ich najnovší výskum.

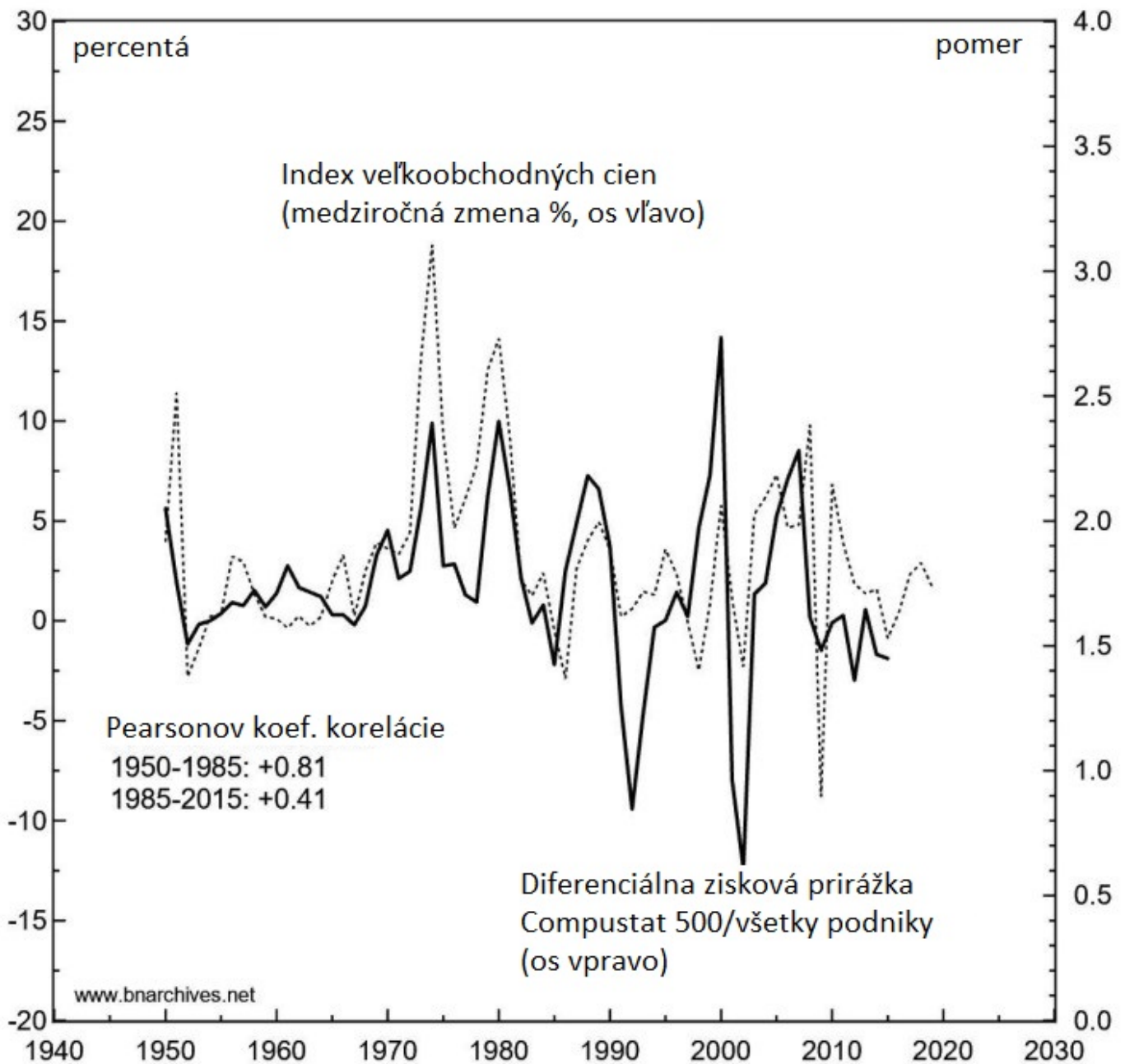
Pozrime sa na to podrobnejšie. Najskôr definovali „ziskovú prirážku“ – objem zisku spoločnosti ako podiel z tržieb. Nitzan a Bichler potom odmerali túto ziskovú prirážku v dvoch skupinách spoločností:

1. „Compustat 500“ – 500 najväčších spoločností v USA (podľa trhovej hodnoty kapitálu) z databázy Compustat.

2. Všetky spoločnosti v USA

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať



Obrázok 9: Z inflácie profitujú veľké podniky.

Tento graf Nitzana a Bichlera ilustruje, ako inflácia súvisí s profitabilitou veľkých podnikov

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Tento dôkaz úplne mení náš pohľad na infláciu. V jeho svetle si už netrúfneme hádzať celú zodpovednosť za problém na vládu. Naopak, ak z inflácie profitujú predovšetkým veľké podniky, začíname chápať, že sú to práve ony, kto zvyšuje ceny *najrýchlejšie* zo všetkých. Inými slovami – infláciu spúšťajú oligopoly. Inflácia v reálnom svete je teda v podstate úplne iný jav, než je popísaný v ekonomických učebniciach. Dá sa súhlasiť, že inflácia je „monetárny fenomén“ – ostatne, ako všetko, čo nejako súvisí s cenami. Ale čo je dôležitejšie, inflácia je *boj o ekonomickú moc*. O to, kto si môže dovoliť zvyšovať ceny rýchlejšie.

24. novembra 2021

Tento článok pôvodne vyšiel [tu](#).

S láskavým súhlasom autora preložil Marián Moravčík.



Autor – Blair Fix, politický ekonóm z Toronta. Predmetom jeho výskumu je to, ako spotreba energie a prírodné zdroje súvisia so sociálnou hierarchiou.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Čo si myslíte Vy?

Komentár vložte sem...

Krédo

Tvorivé krédo voľnej autorskej skupiny Belobog.

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Archív

máj 2022 (52)

apríl 2022 (52)

marec 2022 (28)

február 2022 (37)

január 2022 (45)

december 2021 (41)

november 2021 (56)

október 2021 (22)

WP možnosti

[Administrácia stránky](#)

[Odhlásiť sa](#)

[Feed záznamov](#)

[RSS feed komentárov](#)

[WordPress.org](#)

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať

Osobné údaje a súbory cookie (Privacy & Cookies): Táto stránka kvôli zlepšeniu funkcií používa súbory cookies. Ak budete pokračovať v prezeraní tejto stránky, súhlasíte s ich používaním. Podrobnejšie o súboroch cookie a o práci s osobnými údajmi nájdete tu: [Zásady používania cookie](#)

Zavrieť a akceptovať